

УДК 793.3.071.5(477)

Людмила АНДРОЩУК, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

БУТИ ЧИ НЕ БУТИ ХОРЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

У публікації розглядається проблема законодавчого, нормативно-правового забезпечення функціонування хореографічно-педагогічної освіти в Україні та перспективи її розвитку. Представлено місце хореографічно-педагогічної освіти в структурі вищої освіти України в законодавчому полі. Висвітлено роль розробки освітньо-професійної програми та стандартів для становлення хореографічної освіти. Представлено перспективи розвитку хореографічно-педагогічної освіти в Україні в зв'язку з виключенням її з переліку спеціальностей.

Ключові слова: *хореографія, вища хореографічно-педагогічна освіта, законодавство, нормативно-правове забезпечення, бакалавр, спеціаліст, магістр, освітньо-професійна програма, стандарт вищої освіти, хореографія, перформативне мистецтво.*

Глобалізаційні зміни, зумовлені викликами суспільства XXI століття, призвели до кардинальних змін у розвитку хореографічної освіти в Україні. Те, що створювалося і розвивалося в Україні у вищій хореографічній освіті понад 30 років, наразі під загрозою зникнення, адже хореографія зникає з переліку спеціальностей і на її місці з'являється перформативне мистецтво.

Питання, яке стоїть не лише перед окремими закладами, а й перед суспільством загалом: «Бути чи не бути хореографічній освіті в умовах глобалізаційних змін?» Це питання порушує не тільки проблеми збереження традицій, але й потребує переосмислення ролі хореографічного мистецтва у сучасному світі. Адже на перетині культурних змін, технологічних інновацій і соціальних трансформацій ми маємо знайти нові шляхи для збереження цього унікального виду мистецтва.

Наразі це риторичне запитання. Однак аналіз етапів становлення хореографічної освіти дозволить окреслити можливі перспективи її розвитку у відповідності до глобалізаційних змін.

Аналіз наукових праць з досліджуваної проблеми дає підставу констатувати посилення інтересу науковців до проблеми реформування мистецької освіти. Історичним аспектам становлення та проблемі модернізації мистецької освіти присвячені праці Т. Благової, О. Комаровської, Г. Ніколаї, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалки, О. Ребрової, О. Ростовського, О. Рудницької, В. Черкасова, О. Щолокової та ін. Проблемам хореографічного навчання та виховання присвячені праці В. Богути, О. Бурлі, П. Коваля, О. Мартиненко, Ю. Ростовської, Я. Реви, П. Фриза, Т. Чурпіти та ін.

Цій публікації передують низка досліджень її авторки (Л. Андрощук), серед інших – наукова стаття «Вища хореографічно-педагогічна освіта в Україні: законодавче та нормативно-правове забезпечення та перспективи розвитку» [14].

Попри підвищений інтерес науковців до проблем мистецької освіти дослідженню перспектив розвитку вищої хореографічної освіти в період глобалізаційних змін особлива увага не приділялась.

Мета публікації – дослідити питання законодавчого, нормативно-правового забезпечення функціонування хореографічно-педагогічної освіти в Україні та перспективи її розвитку на етапі глобалізаційних змін.

Хореографічно-педагогічна освіта – система підготовки вчителя хореографії в вищих педагогічних навчальних закладах до професійної педагогічної діяльності. Функціонування хореографічно-педагогічної освіти як інноваційного явища вищої освіти в Україні розпочалось з відкриття в 1989 році спеціалізації «Хореографія» при спеціальності «Початкове навчання» на педагогічному факультеті Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О. С. Пушкіна. В 2018 році на спеціальність «Хореографія» здійснювали набір абітурієнтів в 10 педагогічних, 5 національних, 4 державних університетах та в 1 гуманітарно-педагогічній академії. У 2024 році за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в Україні ЗВО набирали вступників на 79 освітніх програм за спеціальністю 024 Хореографія. Що буде в 2025 році без Хореографії в переліку спеціальностей?

Бурхливий розвиток хореографічно-педагогічної освіти в Україні розпочався з 1991 року. Серед основних принципів функціонування хореографічно-педагогічної освіти – відповідність основним напрямкам державної освітньої політики України.

У Законі України «Про освіту» 1991 року наголошується: «Вища освіта забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами ступенів вищої освіти відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовки та підвищення їх кваліфікації». В Україні запроваджується ступенева освіта та встановлюються освітньо-кваліфікаційні рівні та ступені вищої освіти бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук [1].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 325 від 18.05.1994 року «Про Перелік напрямів підготовки фахівців з вищою освітою за професійним спрямуванням, спеціальностей різних кваліфікаційних рівнів та робітничих професій» хореографію віднесено до галузі знань 02 Культура та мистецтво, напряму підготовки фахівців з вищою освітою 6.0202 Театральне мистецтво. Назва спеціальності відповідно до кваліфікаційного рівня спеціаліст – 7.020203 Хореографія [6].

З 1996 року структура підготовки фахівців складається з таких освітньо-кваліфікаційних рівнів: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр згідно з Законом України «Про освіту» (1996 р.) і положенням про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), затверджену Постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 року № 65. Класифікація напрямів підготовки здійснюється за ознаками спорідненого змісту вищої освіти та професійної підготовки [7].

Постановою Кабінету Міністрів України № 507 від 24.05.1997 року визнано такою, що втратила чинність, Постанову Кабінету Міністрів України від

18 травня 1994 р. № 325 «Про Перелік напрямів підготовки фахівців з вищою освітою за професійним спрямуванням, спеціальностей різних кваліфікаційних рівнів та робітничих професій». У переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціальність «Хореографія*» віднесено до напрямку підготовки 0202 Мистецтво за освітньо-кваліфікаційними рівнями 6.020200 бакалавр, 7.020202 спеціаліст та 8.020202 магістр [8].

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 1719 від 13.12.2006 року до переліку напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра включено напрям підготовки 6.020202 Хореографія (галузь знань 0202 Мистецтво) [9].

Згідно з таблицею відповідності спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста (Перелік-1997 галузі 0202, найменування галузі знань – мистецтво) хореографія поділяється на: 1) спеціальність за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста Хореографія 5.020202 (узагальнений об'єкт діяльності – процес відображення дійсності та художнього вимислу у танцювальному мистецтві, напрям підготовки 0202 Мистецтво); 2) спеціальність за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста Педагогіка і методика середньої освіти. Хореографія 5.010103 (узагальнений об'єкт діяльності – навчання людини в середніх навчальних закладах хореографії, напрям підготовки – 0101 Педагогічна освіта). Серед напрямів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра Переліку-2006 напрям підготовки 6.020202 Хореографія* (галузь 0202 Мистецтво) [8; 9].

У Постанові Кабінету Міністрів України № 787 від 27.08. 2010 року «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра» хореографію віднесено до галузі знань 0202 Мистецтво: освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста – 7.02020201 хореографія (за видами)*, освітньо-кваліфікаційний рівень магістра – 8.02020201 хореографія (за видами)* (*спеціальності, за якими здійснюється підготовка професіоналів за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста, магістра з присвоєнням кваліфікації вчителя або викладача вищого навчального закладу, за умови виконання психолого-педагогічної, методичної та практичної програми підготовки відповідно до галузевого Стандарту педагогічної освіти). Відповідною постановою визнано такою, що втратила чинність, Постанову Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. № 507 «Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями» [10].

В 2010 році було розроблено освітньо-професійну програму підготовки бакалавра за напрямом підготовки 6.020202* Хореографія (галузь знань – 0202 Мистецтво). Керівник розробки – професор, завідувач кафедри хореографічних дисциплін, образотворчого мистецтва та дизайну Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Коротков Анатолій Єгорович. Розробка освітньо-професійної програми дозволила еволюціонувати спеціальності Хореографія в системі хореографічно-педагогічної освіти в Україні перейти від статусу додаткової спеціалізації (при спеціальності початкова освіта,

дошкільна освіта, соціальна педагогіка та ін.) до статусу основної спеціальності [5].

Наказом Міністерства освіти і науки України № 266 від 29 квітня 2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», спеціальність 024 Хореографія віднесено до галузі знань 02 Культура і мистецтво. До галузі знань 01 Освіта віднесено спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями) без переліку спеціалізацій [3].

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 1151 від 6.11.2015 року «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 затверджено таблицю відповідності Переліку напрямів, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста і магістра. Згідно з цією таблицею підготовка спеціалістів з хореографії передбачена за ступенем бакалавр (галузь знань 0202 Мистецтво, напрям підготовки 6.020202 Хореографія*); за ступенем спеціаліст (галузь знань 0202 Мистецтво, спеціальність 7.02020201 Хореографія (за видами)*); за ступенем магістр (галузь знань 0202 Мистецтво, спеціальність 8.02020201 Хореографія (за видами)*). У 2015 році за ступенями бакалавр, спеціаліст та магістр відбувається розмежування набору на галузь знань 01 Освіта (спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями) та галузь знань 02 Культура та мистецтво (спеціальність 024 Хореографія) [4].

Така суперечність призвела до розмежування підготовки спеціалістів в галузі хореографічного мистецтва в вищих педагогічних навчальних закладах за спеціальністю 024 Хореографія та 014 Середня освіта (Хореографія), до втрати державного замовлення з 2016 року на спеціальність 014 Середня освіта (Хореографія), до зменшення кількості педагогічних закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку педагогів-хореографів за спеціальністю 014 Середня освіта (Хореографія).

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 53 від 1.02.2017 року «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266» в позиції 01 Освіта / Педагогіка змінено назву спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями) на 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) [11].

В 2020 році розроблено Стандарт вищої освіти України для другого (магістерського) рівня спеціальності 024 Хореографія галузі знань 02 Культура і мистецтво.

Стандарт визначає перелік компетентностей, якими повинен володіти випускник вищого навчального закладу зі спеціальності «Хореографія» освітнього ступеня магістр та вимоги до нормативного змісту підготовки здобувачів. Згідно з стандартом «навчання за спеціальністю 024 «Хореографія» на другому рівні вищої освіти формує у студентів комплекс компетентностей, що забезпечить провадження педагогічної, балетмейстерської, організаційно-управлінської діяльності у сфері хореографії», отже педагогічна складова є невід'ємним компонентом підготовки магістра хореографії [13].

У рамках комплексного наукового проекту «Теоретичні та методичні засади розвитку хореографічно-педагогічної освіти в Україні» розроблено проект

стандарту першого (бакалаврського) рівня для спеціальності 014 Середня освіта (Хореографія) галузі знань 01 Освіта, який так і не був затверджений.

Завданням першого (бакалаврського) рівня вищої хореографічно-педагогічної освіти відповідно до проекту стандарту є підготовка кваліфікованих вчителів хореографії, здатних вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми хореографічного навчання та виховання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Основним завданням першого (бакалаврського) рівня вищої хореографічно-педагогічної освіти є підготовка педагогічних працівників для забезпечення потреб базової середньої хореографічної освіти [12].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 року № 1021 «Про внесення змін до переліку галузей і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» за шифром і найменуванням галузі В Культура, мистецтво та гуманітарні науки Хореографія відсутня, є найменування спеціальності В 6 Перформативні мистецтва [15].

Система хореографічно-педагогічної освіти в Україні в перспективі буде успішно розвиватись за умов:

- збереження та вдосконалення неперервної хореографічної освіти (дошкільна, шкільна, позашкільна, вища);

- структурного і якісного узгодження хореографічно-педагогічної освіти з європейською сферою освіти, модернізації її змісту на засадах аналізу еволюції хореографічно-педагогічної освіти в Україні;

- забезпечення сталого розвитку хореографічно-педагогічної освіти з метою формування цілісної, активної, соціальної та творчої особистості майбутнього вчителя хореографії педагогічних закладах вищої освіти;

- забезпечення державної підтримки спеціальності 014 Середня освіта (Хореографія);

- підвищення ефективності системи хореографічно-педагогічної освіти шляхом освоєння можливостей, які надають інформаційно-комунікаційні технології;

- визначення місця хореографічного мистецтва у спеціальності перформативне мистецтво, адже таке формулювання може призвести до поглинання хореографії іншими видами мистецтва.

Отже, функціонування хореографічно-педагогічної освіти в структурі вищої освіти відповідає основним напрямкам державної освітньої політики України та здійснюється в нормативно-правовому полі. Розробка освітньо-професійних програм та проекту стандартів сприяли становленню хореографічно-педагогічної освіти в Україні відповідно до чинного законодавства та вимог ринку праці. Система хореографічно-педагогічної освіти в Україні має понад 30-річну історію. Державні стандарти хореографічної освіти в Україні потребують перегляду, оскільки сучасні зміни вимагають більшої гнучкості у виборі дисциплін, інтеграції цифрових технологій та міжнародного досвіду.

Хореографічна освіта є важливою частиною культурного розвитку суспільства. У контексті глобалізаційних змін вона має знайти нові шляхи для збереження своєї унікальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 28.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
2. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 р. № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>.
3. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>.
4. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 р. № 1151. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>.
5. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра (галузь знань 0202 Мистецтво, напрям підготовки 6.020202 Хореографія*) / уклад. А. Є. Коротков. Кіровоград, 2017. 4 с.
6. Про Перелік напрямів підготовки фахівців з вищою освітою за професійним спрямуванням, спеціальностей різних кваліфікаційних рівнів та робітничих професій : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.1994 р. № 325. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KP940325.html.
7. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.1998 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-98-%D0%BF>.
8. Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.1997 р. № 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-97-%D0%BF>.
9. Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 р. № 1719. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1719-2006-%D0%BF>.
10. Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-%D0%BF>.
11. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.02.2017 р. № 53. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KP170053.html.
12. Стандарт вищої освіти України (ступінь вищої освіти – бакалавр, галузь знань – освіта, спеціальність 014 Середня освіта (хореографія) / уклад. Г. Ю. Ніколаї та ін. Київ, 2017. 10 с.
13. Стандарт вищої освіти України (ступінь вищої освіти – магістр, галузь знань – 02 Культура і мистецтво, спеціальність 024 Хореографія). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/024-choreografia-M.pdf>.
14. Андрошук Л. М. Вища хореографічно-педагогічна освіта в Україні: законодавче та нормативно-правове забезпечення та перспективи розвитку.

Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/arkhiv-publikatsii/568-general-information/naukovi-chasopisy-tdpu/pedahohichni-nauky/publikatsii/9704-vyshcha-khoreorafichno-pedahohichna-osvita-v-ukrayini-zakonodavche-ta-normatyvno-pravove-zabezpechennya-ta-perspektyvy-rozvytku>.

15. Про внесення змін до переліку галузей і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти : Постанова кабінету міністрів України від 30.08.2024 р. № 1021. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-pereliku-haluzei-znan-i-spetsialnostei-za-iakym-a1021?fbclid=IwY2xjawFGgxpleHRuA2FlbQIxMAABHSWcDYZ7iAxifX5tC4JGXSi bDS2HIz0jIELpOsbKhpdTALturZp0W80yQg_aem_KT1Kbow-YW_xcmhUhKVBIQ.